
OBSAH

I. PSYCHOLOGIE, JEJÍ ZÁKLADNÍ POJMY, PRINCIPY A METODY	7
1. PSYCHOLOGIE, JEJÍ PŘEDMĚT A ÚKOLY	9
1.1. Psychologie a její místo v životě současné společnosti	9
1.2. Předmět psychologie a různé způsoby jeho chápání. Nejobecnější psychologické pojmy	9
1.3. Psychologické vědy a jejich vztahy s ostatními vědami o člověku	14
1.4. Význam psychologie a její užití, zejména ve výchově. Pedagogická psychologie a její úloha v přípravě učitelů	16
2. ČINNOSTI	19
2.1. Lidské činnosti, způsoby a význam jejich zkoumání	19
2.2. Neurofyziologické mechanismy činností	20
2.3. Psychické procesy, jejich formování a působení v činnostech	26
2.4. Názorné poznávání	27
2.5. Řeč a myšlení	33
2.6. Procesy emoční a volní	35
2.7. Psychické stavy, jejich formování a působení v činnostech	39
3. UČENÍ	45
3.1. Pojem učení. Životní význam učení	45
3.2. Základní experimenty při výzkumu učení	46
3.3. Obecné zákony učení	48
3.4. Specificky lidské učení a jeho druhy. Sociální učení	51
4. OSOBNOST A JEJÍ STRUKTURA	57
4.1. Pojem osobnost a základní principy psychologického zkoumání osobnosti	57
4.2. Schopnosti a rysy	61
4.3. Temperament	62
4.4. Charakter	64
4.5. Motivace	66
4.6. Vzájemné vztahy mezi jednotlivými částmi osobnosti	71
4.7. Typologické a individuální rozdíly mezi lidmi	72
5. FORMOVÁNÍ A VÝVOJ OSOBNOSTI	75
5.1. Základní pojmy, principy a zákony	75
5.2. Biologické a sociální aspekty ve formování osobnosti. Dědičnost a prostředí	84
5.3. Formování motivů	87
5.4. Formování osobnosti v náročných životních situacích	92
5.5. Stadia ve vývoji osobnosti	102

6.	PSYCHOLOGICKÉ METODY	119
6.1.	Obecná problematika psychologických metod	119
6.2.	Metody psychologického výzkumu	122
6.3.	Psychologické diagnostické metody	129
52 6.4.	Poznávání osobnosti v pedagogické praxi a vypracování pedagogicko-psychologické charakteristiky žáka	132
II. PSYCHOLOGICKÉ OTÁZKY VYUČOVÁNÍ		147
1621 7.	ČINITELÉ PŮSOBÍCÍ NA UČENÍ ŽÁKŮ, NA ŠKOLNÍ PROSPĚCH A NEPROSPĚCH	149
7.1.	Úvod do psychologické problematiky vyučování a přehled činitelů působících na školní prospěch a neprospěch	149
11 7.2.	Motivace k učení a její formování	159
7.3.	Únava při učení a její překonávání	166
8.	SENZOMOTORICKÉ UČENÍ	173
8.1.	Pojmy senzomotorické učení a dovednosti. Průběh senzomotorického učení	173
8.2.	Metody učení senzomotorickým činnostem	177
8.3.	Zvláštnosti senzomotorického učení podle různých činností a podle individuálních rozdílů mezi žáky	180
8.4.	Porušování senzomotorických činností a dovedností	185
9.	OSVOJOVÁNÍ VĚDOMOSTÍ	187
9.1.	Vědomosti a jejich osvojování. Úvod do problematiky	187
9.2.	Dílčí operace při osvojování vědomostí	190
9.3.	Pochopení vztahů, osvojení principů, základních pojmů a systému vědomostí	195
9.4.	Pořadí a návaznost osvojovaných vědomostí	200
9.5.	Zapomínání a opakování	202
10.	UČENÍ METODÁM ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ	207
10.1.	Řešení problémů. Úvod do problematiky	207
10.2.	Počáteční fáze řešení úlohy. Dílčí procesy při řešení úloh	211
10.3.	Schémata řešení úloh	218
10.4.	Vývojová stadia v řešení úloh	222
10.5.	Tvůrčí řešení úloh	225
11.	NĚKTERÉ APLIKACE V METODÁCH UČENÍ A VYUČOVÁNÍ	229
11.1.	Psychologické aspekty metod studia a vyučování	229
11.2.	Psychologické aspekty programovaného učení	229
10 11.3.	Metody rozvíjení tvořivosti	234
III. PSYCHOLOGICKÉ PROBLÉMY VE VÝCHOVĚ		239
12.	ŠIRŠÍ SPOLEČENSKÉ PROSTŘEDÍ A RODINA	241
12.1.	Úvod do psychologické problematiky výchovy	241
12.2.	Širší společenské prostředí, rodina a formování osobnosti dítěte	242
12.3.	Nedostatek rodinné péče a jeho následky	250
12.4.	Osobní vztahy uvnitř rodiny a postoje k dítěti	252

13

13.	SKUPINA VRSTEVNÍKŮ A KOLEKTIV	259
13.1.	Malé sociální skupiny a jejich výchovná problematika	259
13.2.	Druhy skupin, osobní vztahy a formování osobnosti	261
13.3.	Vztahy mezi působením dospělých a skupiny vrstevníků	265
13.4.	Kolektiv a kolektivní výchova z psychologického hlediska	267
13.5.	Poznávání a posuzování žákovských skupin a kolektivů a zařazení jednotlivců v nich	274
14.	ČINNOSTI A JEJICH VÝCHOVNÉ ASPEKTY	277
14.1.	Činnosti a výchova. Působení činností a slovem	277
14.2.	Hry a hrové aspekty činností	280
14.3.	Učební činnosti	282
14.4.	Práce	283
14.5.	Činnosti ve volném čase	288
15.	PŮSOBENÍ VÝCHOVY A SEBEVÝCHOVY	295
15.1.	Jednotlivé prostředky a metody výchovy a jejich psychologická problematika	295
15.2.	Příklad a ideál	302
15.3.	Učitel	303
15.4.	Celkové způsoby (styly) výchovy	309
15.5.	Převýchova	318
15.6.	Aktivita osobnosti a sebevýchova	323
16.	INTERAKCE ČINITELŮ PŘI FORMOVÁNÍ OSOBNOSTI V CELKU A JEJÍCH JEDNOTLIVÝCH SUBSYSTÉMŮ	332
16.1.	Interakce formativních činitelů	332
16.2.	Formování jednotlivých rysů a jejich komponent	336
16.3.	Formování morálních aspektů osobnosti	337
17.	FORMOVÁNÍ VŠESTRANNĚ ROZVINUTÉ A HARMONICKÉ OSOBNOSTI	344
17.1.	Psychologické otázky všestranného rozvoje osobnosti	344
17.2.	Duševní zdraví a duševní poruchy	349
17.3.	Formování zdravé osobnosti	353
	ÚLOHY A KONTROLNÍ OTÁZKY	356
	VÝBĚR Z LITERATURY K JEDNOTLIVÝM KAPITOLÁM	361
	SEZNAM LITERATURY	365
	VĚCNÝ REJSTŘÍK	373